

3. Богословский В.В., Степанов А.А., Виноградова А.Д. Общая психология. М.: Просвещение, 1981. Изд. 3-е. 383 с.

4. Готлиб А. Заметки о фортепианном ансамбле. Музыкальное исполнительство : сб. ст., сост., общ. ред. Г. Я. Эдельмана. М. : Сов. музыка, 1973. С. 75–101.

5. Готлиб А. Основы ансамблевой техники. М. : Музыка, 1971. 96 с.

6. Коган Г.М. Работа пианиста. М.: Классика-XXI, 2004. 204 с.

7. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. М.: Музыка, 1976. 254 с.

8. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера: історія, теорія, практика. Львів: Ліґа-прес, 2015. 558 с.

9. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога. М.: Музыка, 1987. 240 с.

10. Сорокина Е. Фортепианный дуэт: история жанра. М. : Музыка, 1988. 320 с.

11. Photo of 12-year-old Brazilian Diego Phrazao Torquato. URL: <https://interesnoznat.com/vdoxnovenie/15-foto-kotorye-luchshe-vsego-otrazhayut-vsyu-sut-chelovecheskoj-prirody.html>

REFERENCES

1. Artobolevskaaya, A. (1992). Pervaya vstrecha s muzykoi: uchebnoe posobie [The first meeting with music: a textbook]. Moskwa: Sovetskiy compositor.

2. Blagodatov, G(1969). Istoriya simfonicheskogo orchestra [History of the symphony orchestra]; edited by A.N. Kryukov. Leningrad: LGITMIK.

3. Bogoslovsky, V., Stepanov, A. etc. (1981). Obschaya psikhologiya [General psychology]. Moskwa: Prosveshchenie.

4. Gottlieb, A. (1973). Zаметки о фортепианном ансамбле [Notes on piano ensemble] /Musykalnoe ispolnitel'stvo: sb. statey. Ed. G. Ya. Edelman (M.: Sovetskaya muzyka, 1973). 75–101.

5. Gottlieb, A. (1971). Osnovu ansamblevoy tekhniki [Fundamentals of ensemble technique]. Moskwa: Muzyka.

6. Kogan, G. (2004). Rabota pianista [The work of a pianist]. Moskwa: Klassika-XXI.

7. Medushevsky, V. (1976). O zakonornostyach i sredstvach chudozhestvennogo vozdeystviya muzyki [On the laws and means of artistic influence of music]. Moskwa: Muzyka.

8. Molchanova, T. (2015). Mystetstvo pianist-kontsertmeystera: istoriya, teoriya, praktika [The art of pianist-accompanist: history, theory, practice]. Lviv: Liga Press.

9. Neuhaus, G.(1987). Ob iskusstve fortepiannoy igry: zapiski pedagoga [About the art of piano playing: teacher's notes]. Moskwa: Muzyka.

10. Sorokina, E. (1988). Fortepiannuy duet: istoriya zhanra [Piano duet: genre history]. Moskwa: Muzyka.

11. Photo of 12-year-old Brazilian Diego Phrazao Torquato. URL: <https://interesnoznat.com/vdoxnovenie/15-foto-kotorye-luchshe-vsego-otrazhayut-vsyu-sut-chelovecheskoj-prirody.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МОЛЧАНОВА Тетяна Олегівна – доктор мистецтвознавства, професор кафедри концертмейстерства Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка.

Наукові інтереси: мистецтво піаніста-концертмейстера в контексті історико-культурних процесів і принципів практичного функціонування цього різновиду діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MOLCHANOVA Tetiana Olehivna – Professor, Doctor of Arts Mykola Lysenko Lviv National Music Academy, Department of Accompanist's.

Research interests: the art of pianist-accompanist in the context of historical and cultural processes and principles of practical functioning of this type of activity.

Стаття надійшла до редакції 9.06.2023 р.

УДК 37 (091) «18/19»

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-66-70

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495> e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

БОСИЙ Олександр Михайлович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932> e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ (XIX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XX СТОЛІТТЯ)

У статті проаналізовано форми громадського спілкування української сільської молоді у XIX – першій чверті XX століття, які мали усталені структуру, внутрішні механізми самоорганізації, забезпечували захист від руйнівних процесів, зокрема асиміляційних, оскільки систематичне безпосереднє засвоєння звичаєво-обрядової культури,

етикетних норм та правил сприяло формуванню у молоді стереотипів поведінки, які були визначальним вектором виховання та соціалізації.

У статті розглядаються такі форми спілкування української селянської молоді, як ярмарки, сільська церква, побратимство, посестринство, сусідство, земляцтво, вечорниці.

Ярмарки виконували господарські функції, на ярмарках хлопці та дівчата знайомились, уклали шлюбні угоди. Водночас, ярмарки слугували постійним засобом різноманітної інформації та знань.

Сільська церква завжди була одним із основних осередків консолідації громади, місцем інтенсивного спілкування сільської молоді.

Побратимство та посестринство були своєрідними формами індивідуальної взаємодопомоги, в основі яких лежало духовне споріднення, що виникало між хлопцями та дівчатами внаслідок спільного здійснення певних обрядових дій релігійно-морального змісту.

Звичаєм побратимства, посестринства відносини дружби і взаємодопомоги скріплювалися на все життя і ставали морально обов'язковими і священними, як і родинні зв'язки. Побратими і посестри брали участь у господарських і сімейних справах: вирішували питання сватання і одруження своїх дітей, допомагали при хворобі та матеріальних нестатках тощо. Такі відносини народна педагогіка трактувала як ідеально-показові, що протистояли корисливості, злобі.

Сусідство та земляцтво, які належали до виду спорідненості, що характеризувало зв'язки за місцем народження та проживання.

Інститут вечорниць свідчив про набуття соціалізацією якісно нових ознак, вимірів, зміну її загальної спрямованості. Поруч з іншими соціалізаційними аспектами (господарськими, соціальними, обрядовими), на перший план виступає комунікативний, визначальними моментами якого стають кохання та одруження, а також процес формування та регуляції гендерної поведінки в середовищі молодіжної громади; молодь отримувала певну свободу дій, уже не перебуваючи постійно під контролем батьків.

Автори приходять до висновку, що молодіжні об'єднання, як форми громадського спілкування, посідали важливе місце у вихованні молоді. У парубків та дівчат формувалися естетичні уподобання, основи спільної та особистої поведінки, емоційний та інтелектуальний досвід, засвоювалася фольклорна спадщина. Дівчата та парубки краще пізнавали протилежну стать, опановували стиль та форми поведінки властиві дорослим, здобували певні знання та досвід у сфері особистих стосунків.

Ключові слова: молодь, форми спілкування української селянської молоді, ярмарки, сільська церква, побратимство, посестринство, сусідство, земляцтво, вечорниці.

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor
of the Department of Pedagogy and Special Education
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

BOSYI Oleksandr Mykhailovych –

postgraduate student of the Department of Pedagogy
and Special Education of Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State University.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>
e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

FORMS OF SOCIAL COMMUNICATION OF UKRAINIAN RURAL YOUTH (XIX – FIRST QUARTER OF XX CENTURY)

The article analyzes the forms of public communication of Ukrainian rural youth in the 19th and the first quarter of the 20th centuries, which had an established structure, internal mechanisms of self-organization, provided protection against destructive processes, in particular assimilation, since the systematic direct assimilation of customary and ceremonial culture, etiquette norms and rules contributed to the formation in youth stereotypes of behavior that were a determining vector of upbringing and socialization.

The article examines such forms of communication among Ukrainian peasant youth as fairs, village church, brotherhood, sisterhood, neighborhood, community, evening parties.

Fairs performed economic functions, boys and girls met at fairs, concluded marriage agreements. At the same time, fairs served as a permanent means of various information and knowledge.

The village church has always been one of the main centers of community consolidation, a place for intensive communication of rural youth.

Brotherhood and sisterhood were peculiar forms of individual mutual assistance, based on the spiritual kinship that arose between boys and girls as a result of the joint performance of certain ritual actions of a religious and moral content.

By the custom of brotherhood, sisterhood, relations of friendship and mutual assistance were cemented for life and became morally binding and sacred, just like family ties. Brothers and sisters took part in economic and family affairs: they decided the matchmaking and marriage of their children, helped in case of illness and material shortages, etc. Folk pedagogy interpreted such relations as ideally demonstrative, opposed to selfishness and malice.

Neighborhood and fellow countrymen, which belonged to the kind of kinship that characterized connections by place of birth and residence.

The Institute of Veschernits testified to the acquisition by socialization of qualitatively new features, dimensions, and a change in its general orientation. Along with other aspects of socialization (economic, social, ceremonial), the communicative aspect comes to the fore, the defining moments of which are love and marriage, as well as the process of formation and regulation of gender behavior in the youth community; youth received a certain freedom of action, no longer being constantly under the control of their parents.

The authors come to the conclusion that youth associations, as a form of public communication, occupied an important place in the education of young people. Boys and girls formed aesthetic preferences, the basics of joint and personal behavior, emotional and intellectual experience, learned folklore heritage. Girls and boys got to know the opposite sex better, mastered the style and forms of behavior characteristic of adults, gained certain knowledge and experience in the field of personal relationships.

Key words: youth, forms of communication of Ukrainian peasant youth, fairs, village church, brotherhood, sisterhood, neighborhood, community, evening parties.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми.

Формування особистості, соціокультурний та етнокультурний досвід якої дозволяє їй успішно самоорієнтуватися і самовизначитися у полікультурному середовищі, є важливою педагогічною проблемою сьогодення.

Одним із шляхів вирішення проблеми є звернення до власного народно-педагогічного надбання минулих епох. В українській народній педагогіці XIX – першої чверті XX ст. виховання особистості відбувалася згідно системи цінностей, пов’язаних з народними традиціями у сімейних і суспільних взаєминах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення досвіду і традицій виховання української молоді стає можливим завдяки узагальненню здобутків вітчизняної етнографічної та етнопедагогічної наук. Праці дослідників XIX – першої чверті XX ст. стали підґрунтям для вивчення сучасними ученими української народної педагогіки.

Науково-інформаційний пошук засвідчив, що цілісно та системно виховання української молоді (XIX – перша чверть XX ст.) у вітчизняній історико-педагогічній науці не вивчалась.

З-поміж сучасних українських істориків педагогіки, об’єктом дослідження яких була народна педагогіка, виділяємо Н. Жмуд, Є. Сяваско, О. Радул, В. Федяєву, І. Щербак та ін. У цих дослідженнях науковці частково звертаються до вивчення форм громадського спілкування молоді.

Дослідженню процесів соціалізації хлопців та дівчат у традиційному суспільстві присвячено наукові публікації А. Забловського, О. Кісь, А. Приходько та ін.

Мета статті – на основі історико-педагогічного аналізу розкрити форми громадського спілкування української сільської молоді у XIX – першій чверті XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Народна педагогіка українців виробила своєрідні форми спілкування у молодіжних громадах. Однією з поширених форм спілкування молоді були ярмарки. Окрім господарських функцій на ярмарках хлопці та дівчата знайомились, укладали шлюбні угоди. Водночас, ярмарки слугували постійним засобом різноманітної інформації та знань.

Іншим поширеним каналом спілкування молоді була сільська церква, яка завжди була одним із основних осередків консолідації громади і, водночас, місцем інтенсивного спілкування сільської молоді. Більшість форм традиційного

молодіжного дозвілля починалися на майдані біля церкви.

Саме біля церкви досить часто відбувалось ближче знайомство молоді, яка збиралась у неділю і на свята. Дівчата та хлопці 15–18 років збиралися біля церкви на Паску, Різдво, Спаса, Зелені свята, там знайомились, а коли поверталися з церкви – то вже тримались за руки [3].

На Великдень на Гуцульщині та Волині у другій половині XIX ст. побутував цікавий звичай – біля церкви дівчата дарували хлопцям писанки, розраховуючи, що ті за це запросять їх до танцю [4, с. 175].

Важливою формою спілкування, а отже й виховання молоді було побратимство та посестринство. Побратимство та посестринство були своєрідними формами індивідуальної взаємодопомоги, в основі яких лежало духовне споріднення, що виникало між хлопцями та дівчатами внаслідок спільного здійснення певних обрядових дій релігійно-морального змісту.

Поширеним способом братання було укладання союзу між ровесниками через обмін пригорщею землі. Земля символізувала силу взаємної клятви і вірності слову. Землю зашивали у ладанку і носили на шиї [6; 7].

Обов’язковим елементом обряду братання у молоді був обмін натільними хрестами («хрестовий брат»), присяга перед іконою. Інколи побратимами могли бути люди різних національностей, але обов’язково одновірці. Обряд супроводжувався подарунками – худобою, бджолами. «Після братання майбутні діти побратимів уважались родичами» [5, с. 770].

Оформлення подібних відносин відбувалося в присутності односельців, які тим самим санкціонували цю подію. Цей факт доводить вагомe місце та роль побратимства як одного з важливих соціальних інститутів в українській етнопедагогічній системі.

Обряд посестринства відбувався подібним чином. Відмінність полягала в характері взаємообміну подарунками, серед яких поширеними були хустки, плахти, полотно, рушники та ін. На Київщині дівчата «сестрилися» між собою обмінюючись хлібом, полотном. Дівочі товариства, на відміну від парубоцьких не вели до встановлення відносин побратимства чоловіків посестер, не вважалися родичами й їхні діти [6, с. 356].

Обряд посестринства відбувався навесні, на троїцькому тижні. Дівчата йшли в ліс, вибирали гарну березу, прикрашали її кольоровим стрічками,

плели із квітів вінки і чіпляли на дерево. Під березою водили хоровод, почергово цілувалися через вінок, обмінювалися намистом, перстнями, чим засвідчували свою дружбу, співали пісні.

Українські дівчата давали одна одній слово посестринської вірності. Іноді, кумилися не окремі пари, а всі дівчата між собою і тоді сплетений вінок одягався по черзі на голову кожної. Дівчата, що покумилися, обіцяли дружити все життя [8, с. 56].

Інколи кумилися представники різних статей: дівчата, які ще не мали судженого з парубками. Наприклад, на Черкащині кумилися здебільшого хлопці та дівчата: дівчата плели вінки і прикрашали ними хлопців [8, с. 71]. Звичай, ймовірно, символізував бажання дівчини або хлопця бачити в тих з ким вони покумилися близьких друзів.

Звичаем побратимства, посестринства відносини дружби і взаємодопомоги скріплювалися на все життя і ставали морально обов'язковими і священними, як і родинні зв'язки. Побратими і посестри брали участь у господарських і сімейних справах: вирішували питання сватання і одруження своїх дітей, допомагали при хворобі та матеріальних нестатках тощо. Такі відносини народна педагогіка трактувала як ідеально-показові, що протистояли корисливості, злоби і т.п.

Важливими формами спілкування у молодіжній громаді були сусідство та земляцтво, які належали до виду спорідненості, що характеризувало зв'язки за місцем народження та проживання.

Загальна тенденція у з'ясуванні сусідських взаємостосунків зводилася до того, що сусіди – одні з найближчих свояків, які допомагали матеріально та психологічно: «близький сусіда кращій від далекого брата», «добрий сусід – найближча родина» – говорили українці [3, с. 14].

У XIX ст. існував звичай взаємодопомоги «толока» – форма колективної роботи всіх мешканців села під час збирання врожаю у сусідів, у якій брали участь разом з дорослими і дівчата та парубки, осягаючи соціальні норми, цінності й зразки поведінки: навички взаємодопомоги й взаємовиручки у трудовій діяльності в атмосфері шанобливого й добродесного ставлення до праці. На полі сусіда, згідно з народно-педагогічними приписами, треба було «працювати старанніше й краще» [3, с. 41].

Однією із головних форм спілкування та інститутів соціалізації молоді були своєрідні дівочі і парубочі громади у формі вечорниць / досвіток (восени-взимку) та вулиці (навесні-влітку).

Вечорниці, в залежності від регіонів України мали різні назви: «музики», «вечорки», «вечірки», «гриша», «попяхи» тощо [3; 5; 7].

Інститут вечорниць, як невід'ємна складова народної педагогіки свідчила про набуття соціалізацією якісно нових ознак, вимірів, зміну її загальної спрямованості. Поруч з іншими соціалізаційними аспектами (господарськими, соціальними, обрядовими), на перший план виступає комунікативний, визначальними моментами якого стають кохання та одруження, а також процес формування та регуляції гендерної поведінки в середовищі молодіжної громади;

молодь отримувала певну свободу дій, уже не перебуваючи постійно під контролем батьків.

Одночасно збільшувалась міра особистої відповідальності дівчини за власні вчинки та поведінку, вимоги до якої з боку інститутів соціального контролю ставали жорсткішими.

В Україні найбільш повних та виразних форм вечорниці набули у центральних та південних регіонах, де таке спілкування молоді суттєво відрізнялося від молодіжних зібрань Галичини, Буковини, Закарпаття, Холмщини та Підляшшя. Останні мали здебільшого трудову спрямованість, об'єднуючи для спільної праці як неодружену молодь, так і подружні пари; тривалість їх була меншою; спільне частування траплялось лише як виняток (у свята); вони були практично позбавлені еротичних компонентів, за винятком дівочих ворожінь про одруження: тут «все діялось спокійно і поважно, хоча й веселості і сміху не брало» [3, с. 48].

Вечорниці також мали виробничу основу. Дівчата, зазвичай, пряли, вишивали, плели з вовни, проте включались і розважальні елементи. Подекуди вони призначались переважно для розваг молоді, хоча й супроводжувались виконанням певних видів робіт. Незалежно від цього вечорниці мали на меті гуртування юнаків та дівчат, забезпечення дошлюбного спілкування молоді.

Окрім загальних вечорниць, відбувалися спеціальні, присвячені окремим святам: Пилипівці, на яких проводилися репетиції колядок, посту, коли вивчалися релігійні великодні тексти; Петрівці та Спасівці, на яких розучували обрядові пісні, що сприяли засвоєнню звичаєво-обрядової культури.

Святкові вечорниці, на відміну від буденних, відзначалися великою розмаїтістю. На таких вечорницях дівчата проходили школу справжньої майбутньої господині під керівництвом вечорничної матері.

Подекуди, у таких вечорницях брала участь не лише молодь, а й старші члени громади, що забезпечувало передання фольклорної спадщини, цим самим виконуючи виховні функції громади. Своєрідними були буденні вечорниці («вечурки») на Лемківщині у другій половині XIX ст. Сюди сходилося не лише молодь, а й молодіці та люди похилого віку. Усі пряли, співали пісень, оповідали байки і казки, організовували різні забави. Дідусі та бабусі розповідали про давні часи. Вечорниці тривали приблизно з 7 до 11 години вечора, на них «молодь багато чого навчалася» [3, с. 44].

Батьки заохочували парубків та дівчат ходити на вечорниці з метою вибору подружньої пари та сприяли ранньому одруженню, що були викликано їх бажанням зміцнити своє господарство. Мати давала дочці продукти, батько виділяв синові певну суму грошей. Водночас, батьки розглядали вечорниці і як місце спільної праці дівчат, де не лише закріплювались уже здобуті трудові навички, а й з'являлась можливість для обміну досвідом: саме тут дівчата запозичували та вдосконалювали візерунки вишивок, змагались у кількості та якості наряденого тощо [5].

Дівчата пряли пряжу (коноплі, льон), вишивали сорочки, рушники, хусточки, плели

панчохи, мереживо дуже старанно, бо вранці треба було показати матері свою роботу. Та й самі дівчата знали, що їхнє придане цілком залежить від їхньої працьовитості: «завзята до роботи дівчина, поки піде заміж, надбає, бувало, лише сорочок тридцять. А за одну зиму вона могла напярсти, ниток на три своєї полотна по 30 аршин кожен» [7, с. 23].

В Україні XIX ст. траплялися випадки, що і парубки бралися за роботу: плели дерев'яними саморобними ключечками шлеї або рукавиці, лагодили упряж, витесували «шпички» для галушок, заготовляли скалки [4; 6].

Народною педагогікою XIX – першої чверті XX ст. визначалася низка педагогічних вимог щодо перебування молоді на вечорницях. Уважалось негарним, коли парубки та дівчата затримувалися допізна, особливо це стосувалося дівчат. Подекуди побутували формули, які регламентували час перебування та поведінки дівчат й висвітлювали стереотипи уникання на певному етапі розвитку взаємостосунків молоді: «Якщо сонце сіло, а дівка ще на вулиці, то вона осуджувалась, це негарно» [3, с. 28].

Висновок та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, молодіжні об'єднання, як форми громадського спілкування, посідали важливе місце у вихованні молоді. У парубків та дівчат формувалися естетичні уподобання, основи спільної та особистої поведінки, емоційний та інтелектуальний досвід, засвоювалася фольклорна спадщина.

Згідно народної педагогіки, ярмарки, побратимство та посестринство, сусідство, вечорниці/досвітки/вулиця були основними осередками соціалізації селянської молоді. Тут дівчата та парубки могли краще пізнати протилежну стать, опанувати стиль та форми поведінки властиві дорослим, здобути певні знання та досвід у сфері особистих стосунків. Вірність клятві, яку давали один одному побратими, формувала поняття про дружбу і честь як вищі моральні якості.

Перспективою подальших розвідок напрямку є вивчення особливостей соціалізації української молоді у різних типах сімей (XIX – перша чверть XX століття).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Жмуд Н. В. Етнічні стереотипи статевого виховання та поведінки. *НТЕ*. 2003. № 3. С. 78–82.
2. Забловський А. Соціалізація дитини в традиційній культурі українців XIX – поч. XX століть: ритуально-аритуальні аспекти. *Вісник Київ. ун-ту імені Т. Шевченка*. К., 2004. Вип. 74–76. С. 76–80.
3. Записки етнографічного товариства. К.: Укр. Акад. наук, 1920. Кн. 1. 63 с.
4. Збірки сільської молодіжки на Україні. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1918. Т. XVIII. С. 170–275.
5. Камінський В. Парубоцькі громади на Херсонщині, як звичаєво-правничий інститут. *Київська Старина*. 1887. VIII. С. 769–771.
6. Касяненко І. Молодецькі звичаї в селі Боярці Київського повіту. *Київские губернские ведомости*. 1850. № 44. С. 354–358.

7. Косташук В. Парубоцька громада в селі Тулові на Покуття, в Галичині. *Побут*. 1929. Ч. 4–5. С. 21–35.

8. Сявавко Є. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. К.: Наукова думка, 1974. 152 с.

REFERENCES

1. Zhmud, N. V. (2003). Etnichni stereotypy statevoho vykhovannia ta povedinky. [Ethnic stereotypes of sexual education and behavior]. *NTE*. № 3. S. 78–82. [in Ukrainian]
2. Zablovskiy, A. (2004). Sotsializatsiia dytyny v tradytsiinii kulturi ukrainsiv XIX – poch. XX stolit: rytualno-arytualni aspekty. [Socialization of a child in the traditional culture of Ukrainians XIX – beginning. XX centuries: ritual and ritual aspects]. *Visnyk Kyiv. un-tu imeni T. Shevchenka*. K., Vyp. 74–76. S. 76–80. [in Ukrainian]
3. Zapysky etnografichnoho tovarystva (1920). [Notes of the Ethnographic Society]. K.: Ukr. Akad. Nauk. Kn. 1. 63 s. [in Ukrainian]
4. Zbirky silskoi molodizhy na Ukraini. *Materiialy do ukrainskoi etnologii*. (1918). [Gatherings of rural youth in Ukraine. Materials for Ukrainian ethnology]. Lviv. T. KhVIII. S. 170–275. [in Ukrainian]
5. Kaminskyi, V. (1887). Parubotski hromady na Khersonshchyni, yak zvychaievo-pravnychiy instytut. [Parubotsk communities in the Kherson region as a customary and legal institution]. *Kyevskaia Starina*. VIII. S. 769–771. [in Ukrainian]
6. Kasianenko, I. (1850). Molodetski zvychai v seli Boiartsi Kyivskoho povitu. [Molodetsky customs in the village of Boyartsi, Kyiv County]. *Kyevskye hubernskye vedomosti*. № 44. S. 354–358. [in Ukrainian]
7. Kostashchuk, V. (1929). Parubotska hromada v seli Tulovi na Pokuttii, v Halychyni. [Parubotsk community in the village of Tulovi on Pokuttia, in Halychyna]. *Pobut*. Ch. 4–5. S. 21–35. [in Ukrainian]
8. Siavavko, Ye. (1974). Ukrainska etnopedahohika v yii istorychnomu rozvytku. [Ukrainian ethnopedagogy in its historical development]. K.: Naukova dumka. 152 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

БОСІЙ Олександр Михайлович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: дослідження історико-педагогічних процесів України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

BOSYI Oleksandr Mykhailovych – postgraduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: research of historical and pedagogical processes of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2023 р.